

Povijesnost u nacionalno-povijesnim operama nastalima u Habsburškoj Monarhiji

Petra Babić

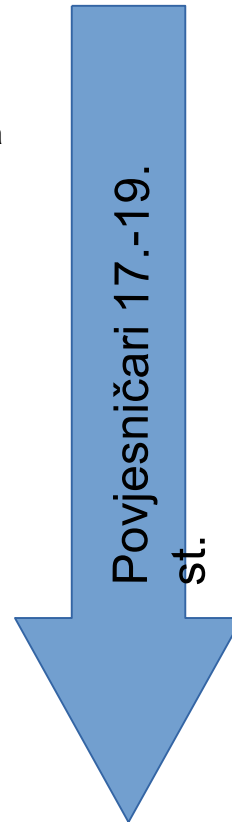
Nacionalno-povijesne opere nenjemačkih naroda

- Hrvatska: *Porin* (V. Lisinski, 1851/1897);
Zrinjski (I. Zajc, 1876)
Nikola Šubić
- Mađarska: *Hunyadi László* (F. Erkel, 1844);
Bánk bán (F. Erkel, 1861)
- Češka: *Branednburžani u Češkoj* (B. Smetana, 1866);
– *Libuše* (1872/1881)

Nikola Zrinski i Sigetski

F. Črnko, *Podsjeđanje i osvojenje Sigeta (1567.?)*

- Sultan Sulejman s velikom vojskom kreće na ratni pohod
- Zrinski porazio prethodnicu vojske kod Šikloša
- Sulejman stao u Beogradu, zatim odlučio krenuti na Siget
- Zrinski i branitelji polažu zakletvu da će braniti grad do kraja
- Imenuje Gašpara Alapića svojim zamjenikom u slučaju pogibije
- Odredbe o ponašanju u gradu tijekom opsade
- Velik brojčani nesrazmjer između napadača i branitelja
- Konstantni osmanski napadi
- Zrinski sam zapalio Novi Varoš i s posadom se povukao u Veliki Varoš pa u Stari Grad
- Branitelji uspješno odbijaju napade na Stari Grad, znatne osmanske žrtve
- Požar zahvatio stari grad, povlačenje branitelja u unutarnji dio Starog Grada
- Opći osmanski napad, zapalili grad
- Zrinski se svečano odjenuo i u podstavu tunike stavio 100 ugarskih dukata i ključeve Sigeta
- Odluka da krenu u posljednju bitku kada je grad zapaljen, ohrabrio branitelje govorom
- Lovro Juranić nosi carsku zastavu
- Junačka bitka, poginuli su Zrinski i mnogo branitelja
- Na kraju bitke požar zahvatio gradsku barutanu koja je odletjela u zrak, pritom stradalo mnogo napadača

F. Forgach, *Zigethi Hungariae... (1587.)*

- Sulejman Zrinskom nudi „upravu nad Ilirikom i posjed nad Hrvatskom“ ako preda Siget
- Sulejman fingira da je zarobio Zrinskijevog sina Jurja i prijeti da će ga pogubiti ako ne preda grad
- Najsnažniji osmanski napad 29. kolovoza
- Supruga jednog od branitelja se u posljednjoj bitci borila uz svog muža

N. Istvánffy, *Historiarum de rebus Ungaricis, (1622.)*

- Sulejman umro tijekom opsade
- Veliki vezir Sokolović zatajio sultanovu smrt

Kolektivno sjećanje

Operna radnja

Porin

Konstantin VII.
Porfirogenet, *De administrando imperio*, 10.

st.:

- U vrijeme kneza Porina Franci okrutno vladaju Hrvatima
 - Pobuna
 - Hrvati se oslobodili nakon 7 godina ratovanja
- ↓
- Isto i u: **Ivan Lučić, *De regno Dalmatiae et Croatiae*, 1666.**
 - **Andrija Kacic Miošić, *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*, 1756:**
 - „... Prvi dakle duka oliti ban hrvatski biše Porin; i osvoji svu Liku i Krbavu istiravši stare pribivaooce, koji onde bihu, premda od istoga jezika i naroda slovinskoga bihu kakono i Porin.“

19. stoljeće – poistovjećivanje Porina i Borne

Ernst DÜMMLER, *Über die älteste Geschichte der Slawen in Dalmatien (549-928)*, 1856: „...**Porinus, d.h. Borna...**“

Šimun Balenović, *Povjestnica hrvatskog naroda*, 1870: „...nevjera predala dalmatinskomu županu **Porinu**, na čijem dvoru izgubi glavu, i veli se zlobom i sduhom **Porinova** strica Ljutomisla.“

Đuro Stjepan Deželić, *Hrvatska narodnost, iliti duša hrvatskoga naroda*, 1879: „...**Porin (Borna)** veliki župan dalmatinski...“

Porin / Borna

- ako je Porin [iz *De administrando imperio*] knez Borna, onda je knez Borna [Demetrov] Porin – greška pri preuzimanju historiografskog poistovjećivanja

- **Knez Borna**

- Suvremenik Ljudevita Posavskog
- Prihvaćao franačko vrhovništvo
- Borio se protiv Lj. Posavskog
- Umro 821.

- **Porin**

- Generacija Ljudevitove kćeri
- Bori se protiv Franaka
- Bori se na strani Ljudevitove vojske
- Aktivan nakon 823.

Ladislav Hunyadi

- Sukob dvorske stranke (prvaci Ulrik Celjski i Ladislav Garai/Gorjanski – bratići kraljeve majke) i protudvorske stranke (prvaci János, kasnije Ladislav, Hunyadi i Mihály Szilágyi) u Ugarskoj
- Kralj Ladislav V. Habsburg (17 godina)
- Ulrik Celjski planirao ubojstvo Ladislava Hunyadija
- Ubijen Celjski – i danas nejasno tko je neposredno odgovoran
- Kralj obećao milost, pobratimio se s braćom Hunyadi
- Kralj krši danu riječ – Ladislav pogubljen, Matija zatočen

Bánk bán

- 1213. atentat na Gertrudu od Meranije
- Nezadovoljstvo kraljevom politikom
- *Novae institutiones* – dodjeljivanje zemlje i posjeda odanim plemićima – ugarsko plemstvo i mnogo doseljenih stranaca

Dvije narativne linije

- **Politički razlozi atentata**

- nezadovoljstvo utjecajem i povlasticama koje su njemački plemići dobivali na ugarskom dvoru.
- plemićka urota, nije bila usmjerena protiv Gertrude osobno već protiv kraljeve politike
- atentat na kraljicu – iskaz političkog nezadovoljstva; mađarski „iskaz mržnje prema Nijemcima“
- Gertruda – nevinna žrtva

- **Narativ o silovanju**

- Gertruda omogućila bratu silovanje Bánkove supruge
- Bánk u bijesu ubio kraljicu kako bi osvetio ženinu čast
- Predao se kralju na milost – on ga poštudio jer je shvatio ispravnost čina

- **Opera**

- Gertruda je regentica i loše upravlja zemljom
- Dvor živi raskošno, a Ugarska je osiromašena
- Plemići organiziraju urotu protiv kraljica – Bánk nije sudionik
- Gertruda omogućila bratu da siluje Melindu
- Bánk ubija kraljicu
- Kralj želi osvetu, ali uviđa Gertrudine greške
- *Deus ex machina*: Bánk pada mrtav kad vidi tijela žene i sina – zadovoljena pravda, ali nije izravno kažnjen

Brandenburžani u Češkoj

- Opera – metafora
- U historiografiji razdoblje brandenburške uprave (1278-1283) upamćeno kao izrazito negativno i teško za Češko Kraljevstvo
- 13.-16. stoljeće – naglasak na prirodnim nepogodama: loš urod i iznimno oštra zima – glad, kanibalizam, pijavice, potresi, epidemija kuge; ali – uz to i brandenburška nasilja, pljačka, uništavanje, otimanje
- 17.-19. stoljeće – sve užasne prirodne nepogode ne mogu se ni usporediti s užasima koje su radili Brandenburžani

Libuše

- Libuše se bezrezervno smatra stvarnom povijesnom osobom
- sutkinja, nezadovoljnik presudom se buni protiv ženske vlasti
- Libuše cijelu noć vijećala sa sestrama i objavila kako će se udati za Přemysla
- „vizija” – impicirano da je njezin izbor
- Izmjene narativa: Přemysl „postaje” vlastelin kada je postalo nepoćudno da narodna dinastija potječe od seljaka

Povijesni narativi u nacionalno-povijesnim operama

- Tri razine: opera dosljedna povijesnom događaju; opera dosljedna narativu; opera koja donosi opći kontekst i atmosferu pojedinog razdoblja
- Historiografski narativi nisu fiksni
- Srednji i rani novi vijek – folklorna historiografija, perpetuacija bez propitivanja
- 18. stoljeće – prosvjetiteljstvo, traženje izvora; dovođenje uvriježenih narativa u pitanje
- 19. stoljeće – znanstvena historiografija, utemeljena na izvorima; distanciranje od

- Hvala na pažnji!